

УДК 004.77:347.78(0.027.8)

Валентина Семесько,

в. о. мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

У науковій статті здійснено дослідження досвіду зарубіжних країн з питань захисту авторського права в мережі Інтернет, вивчено застосування технічних засобів для захисту авторського права у світовій мережі. Запропоновано шляхи вдосконалення вітчизняного законодавства щодо захисту авторського права в мережі Інтернет.

Ключові слова: авторське право, піратство, способи захисту авторського права в мережі Інтернет.

Порушення авторського права є однією з глобальних проблем у світі, про що говорять такі дані. Так, у січні 2012 р. ФБР закрило в США MegaUpload і всі її 18 сайтів за звинуваченням у широкомасштабному піратстві культурної продукції, яка захищена авторським правом. Був заарештований власник компанії К. Шмітц.

Мережа MegaUpload була найпопулярнішою у світі з великою базою фільмів, музикальних творів. Щороку її сайти відвідувало понад 50 млн осіб. Під час розслідування було встановлено, що компанія за п'ять років заробила від 150 до 175 млн дол. чистого прибутку.

В Італії, у листопаді 2011 р. фінансова поліція (Guardia Di Finanzia) за сприяння місцевих антипіратських організацій почала розслідування проти найбільшої файлообмінної мережі, до якої входило декілька інтернет-ресурсів, включаючи italianshare.net. На цих інтернет-ресурсах були створені онлайн-форуми й торент-трекери, які давали змогу користувачам поширювати файли або переглядати онлайн більше ніж 30 тис. творів, захищених авторським правом, у тому числі фільми, електронні книги, ігри та інші твори. Під час розслідування справи було встановлено, що адміністрація сайтів отримала прибуток на суму понад 580 тис. євро. У липні 2012 р. адміністратор сайту italianshare.net був заарештований. Це перший випадок арешту адміністратора піратського сайту в Італії. Слідство триває [1].

У Великобританії, за матеріалами щоденного англійського видання The Guardian, деякі голлівудські кіностудії, звукозаписувальні компанії

і видавництва виступили з вимогою до British Telekom (BT) про блокування одного з найбільших файлообмінних сайтів, що працює незаконно – The Pirate Bay. Раніше суд виніс рішення про блокування протягом двох тижнів файлообмінного сайту Newzbin2, який звинувачується компаніями Голлівуда в піратстві «в особливо великих розмірах». Керівництво ВРІ називає діяльність The Pirate Bay великим шахрайством, що спрямоване проти творчості авторів, і заявляє про необхідність очищення інтернет-мережі від піратства й плагіату [2].

За результатами досліджень Асоціації виробників програмного забезпечення, Україна за рівнем комп'ютерного піратства посідає четверте місце серед 32 країн. Попереду лише Китай, Нігерія і В'єтнам. Близько 70 % користувачів комп'ютерів в Україні в більшості випадків використовують піратські комп'ютерні програми [3].

Адміністрація президента Б. Обама прийняла рішення про розгляд петиції щодо виключення України та Індонезії з переліку країн, які мають преференції в торгівлі зі СІІА (зокрема, безмитний ввіз ряду товарів). Про це йдеться в повідомленні Міністерства торгівлі СІІА, передає Американська асоціація звукозаписувальної індустрії (RIAA). Якщо в результаті розпочатого розслідування Україну буде виключено із загальної системи преференцій, то українські експортери втратять десятки мільйонів доларів (як це було у 2002 р., коли збитки сягнули 75 млн дол.). Причина – неадекватний захист інтелектуальної власності на території України.

Таким чином, в Україні назріла потреба в проведенні наукових досліджень з питань створення на законодавчому рівні запобіжних заходів проти будь-якого порушення прав інтелектуальної власності та визначення методики стримування подальших порушень авторського й суміжних прав.

Темою захисту авторського права й суміжних у мережі Інтернет займаються такі дослідники, як С. Кудрявцева, В. Колос, А. Коваль, О. Пастухов. Вищезазначені науковці досліджували захист авторського права в межах території України в контексті національного законодавства. Питання, що стосуються зарубіжного досвіду з питання захисту авторського права й суміжних прав у мережі Інтернет у вітчизняній науці залишаються недостатньо дослідженими.

Метою статті є дослідження та аналіз зарубіжного досвіду з питання захисту авторського права в мережі Інтернет, вивчення технічних засобів та їх застосування при захисті авторського права, розроблення нових пропозицій та способів захисту авторського права.

Однією з перших країн, що почала боротьбу з порушенням авторського права в мережі Інтернет, є Франція. У 2009 р. у Франції було прийнято закони про дотримання й захист інтелектуальної власності в Інтернеті під назвою HADOPI 1 і HADOPI 2. Завдяки законам було створено систему боротьби з порушниками авторського права в мережі Інтернет, що включає комплексну діяльність держави, провайдерів і правовласників. Було створено державну антипіратську службу під назвою Вищий орган по розповсюдженню творів і захисту авторських прав в Інтернеті HADOPI (Haute autorité pour la diffusion des oeuvres et la protection des droits sur Internet, HADOPI), до обов'язків якої належить відслідковування в мережі Інтернет порушників авторського права й надсилення на їхню електронну адресу попередження. При систематичному порушенні HADOPI звертається до суду про притягнення порушника до відповідальності, яка може полягати :

- у блокуванні доступу порушника до мережі Інтернет з його IP-адреси терміном на один рік, при цьому порушник продовжує сплачувати абонентську плату інтернет-провайдеру й не має права укладати договори з іншими провайдерами. Якщо порушник проігнорував заборону, він карається штрафом до 3750 євро. При винесенні судом обвинувального вироку провайдер зобов'язаний відключити протягом двох тижнів порушника від мережі Інтернет і повідомити про це HADOPI. Якщо провайдер цього не зробить, на нього накладається штраф у розмірі 5 тис. євро;

- у присудженні штрафу в розмірі до 300 тис. євро або позбавлення волі строком на три роки.

Судовий розгляд про притягнення порушника до відповідальності відбувається за спрощеною системою, без виклику сторін на судові засідання (на зразок нашого наказного провадження).

З іншого боку, законами на провайдерів покладено обов'язок відслідковувати порушення авторського права абонентами й повідомляти HADOPI про виявлені факти порушення. При укладанні контракту провайдерів з абонентом мають бути в обов'язковому порядку прописані положення про відповідальність абонента за порушення авторського права, про легальні способи використання й захисту цифрової культурної інформації.

Крім того, безпосередньо правовласники зобов'язані відслідковувати порушення користувачами їхнього авторського права в мережі Інтернет і повідомляти про це HADOPI.

За даними Національного профсоюзу виробників фонографічної продукції (Syndicat national de l'industrie phonographique, Snep), ринок музикальної продукції в цифровому форматі зріс на 25 % у 2011 р.,

його торговельний обіг сягнув 110 млн євро (враховувалося платне скачування, підписка, безкоштовний streaming в обмін на перегляд рекламного ролика). Обсяг платної підписки в компанії Deezer і Sportify збільшився на 89 % і становив у еквіваленті 26 млн євро. Представники Національного профсоюзу виробників фонографічної продукції та індустрії об'єктів інтелектуальної власності пов'язують це з дією введених законів і діяльністю державної антипіратської служби HADOPI, завдяки якій частина інтернет-користувачів перейшла на законне використання об'єктів інтелектуальної власності, які є в мережі Інтернет.

Досвід Франції перейняли інші країни. У квітні 2011 р. Нова Зеландія прийняла закон про захист авторського права (набрав чинності 1 вересня 2011 р.), основні положення якого подібні до законів HADOPI. Після трьох попереджень порушник притягується до відповідальності у вигляді накладення штрафу в розмірі до 15 тис. австралійських доларів (близько 8200 євро).

Проте, на думку суспільного загалу у Франції, закони HADOPI 1 і 2 не дали очікуваного результату. Це пояснюють тим, що користувач психологічно не готовий до оплати продукту інтелектуальної власності, а також складнощами доказової бази виявлення порушень. Так, за даними BVA-Orange для Міжнародного форуму в Авіньйоні в листопаді 2010 р. половина опитаних (44 %) не хоче оплачувати за скачований в Інтернеті інтелектуальний об'єкт. Серед молоді до 25 років ці цифри становлять 85 %.

У Німеччині діє також система трьох попереджень. За порушення авторського права в мережі Інтернет порушника притягують до відповідальності у вигляді позбавлення доступу до Інтернету строком на місяць або присуджують штраф у розмірі 1500 євро.

У Японії прийнято новий закон, яким передбачено ув'язнення строком на два роки або штраф у розмірі 2 млн йєн (25 700 дол. США) за скачування піратських файлів з Інтернету. Водночас за скачування піратського контенту зі свого комп'ютера в мережу Інтернет передбачено ув'язнення, за цим законом, строком на 10 років і штраф у сумі 10 млн йєн (більше 128 тис. дол. США). Одним з ініціаторів цього закону виступила Асоціація звукозаписувальної індустрії Японії, яка підрахувала, що обсяги скачування нелегального контенту в 10 разів перевищують кількість скачування легального [4].

У Великобританії створено фонд «Інтернет-вотч», до якого надходять скарги щодо неправомірного використання матеріалів в Інтернеті. Фонд розглядає заяви і в разі порушень звертається до провайдера з вимогою

покарати порушника, а також відстежує можливе використання цього матеріалу у віртуальній мережі.

Відповідно до законодавства США – Stop Online Piracy Act (SOPA, закон проти інтернет-піратства) компанії, які володіють авторськими правами, мають право на цензуру сайтів, підозрюваних у піратстві, їм надається право блокувати сайти і веб-сторінки, домени правопорушників і накладати арешт на рахунки компаній-порушників. Одним з видів відповідальності за порушення авторського права у США є штраф з відшкодуванням матеріальних збитків у сумі, яка не перевищує подвійного розміру відшкодування (до 500 тис. дол. або до 5 млн дол., якщо відповідач організація). Якщо порушення зроблено з умислом, в інтересах іноземної держави, то максимальний строк ув'язнення може становити 15 років, а штраф 10 млн дол.

Китай контролює більшість інформації в мережі Інтернет через Бюро Держради з контролю за інформацією і Бюро з координування новин. У випадку невідповідності інформації відбувається блокування таких соціальних мереж. Країни Сирія, Білорусь створюють спеціальні органи з цензури в мережі Інтернет.

Поряд із правовими засобами в зарубіжних країнах держава й правододільці застосовують технічні засоби захисту інтелектуальної власності серед яких:

1. Обмежена функціональність. Вона полягає в тому, що об'єкт інтелектуальної власності, виставлений в Інтернеті завдяки спеціальній програмі, неможливо роздрукувати й скопіювати. Наприклад, власник авторських прав може зберегти комп'ютерний файл у форматі PDF, при якому неможливо зробити копії.

2. Криптографічні конверти – програмне забезпечення, при якому доступ до об'єктів інтелектуальної власності можна отримати лише за допомогою спеціального ключа до шифру. Сплативши певну плату за ключ, можна отримати повноцінний доступ до об'єкта інтелектуальної власності.

3. Конверти керування правами. Цей спосіб схожий з попереднім. Об'єкт інтелектуальної власності розміщується в спеціальний програмний конверт, проте за цього підходу «конверт» періодично зв'язується із сервером продавця для перевірки дотримання заданих параметрів використання твору. Наприклад, фірма Wave Interactive Networks пропонує власникам об'єкта інтелектуальної власності програму, яка дає змогу зашифрувати твори у вигляді файлів з розширенням wxp, які при активації викликають встановлення зв'язку між комп'ютером користувача й сервером фірми Wave Interactive

Networks, з метою дебетування рахунка користувача, що підтримується на веб-сайті фірми.

4. Апаратні засоби. При цьому методі користувач отримує доступ до твору правоволодільця за допомогою дебетованої картки, з якої зчитується певна плата за використання об'єкта інтелектуальної власності.

5. Клірингові центри. При цьому підходить володільці авторських прав на розміщені в Інтернеті твори надають кліринговим центрам повноваження з ліцензування своїх прав на твори. Користувач сплачує збір за видачу ліцензії кліринговому центру, а той, у свою чергу, розподіляє отримані кошти серед правоволодільців інтелектуального об'єкта.

6. Агенти – це комп'ютерні програми, які можуть знаходити контрафактні примірники творів. Сьогодні вже використовуються такі програми, як HotBot та Alta Vista.

Застосування технічних засобів захисту, на мою думку, приведе до розвитку системи мікроплатежів, за якої за кожний використаний твір з Інтернету володільць авторських прав отримуватиме плату.

Висновки. Аналізуючи зарубіжний досвід, на думку автора, доречно запозичити досвід Великобританії, Франції і СІЛІА: законами на провайдерів покласти обов'язок відслідковувати порушення авторського права абонентами й повідомляти державну антипіратську службу про виявлені випадки; дати можливість правовласникам відслідковувати порушення користувачами їхнього авторського права й блокувати сайти порушників.

З метою витіснення приватних піратських файлообмінників в Україні ефективним може бути створення державного файлообмінника, який працюватиме на основі підписки. Створення державного файлообмінника задовольнить потреби ринку в таких послугах на законному рівні. Знизить потребу в піратських файлообмінниках. Гроші з нелегального бізнесу надходитимуть у державний бюджет. Зменшиться порушення авторського права в мережі Інтернет.

Ще одним кроком, який, можливо, варто було б здійснити на державному рівні для захисту авторського права в мережі Інтернет, є внесення змін до законодавчих актів, а саме: до Закону України «Про обов'язковий примірник документів». Відповідно до цього Закону, видавці (автори) творів зобов'язані в обов'язковому порядку передавати один примірник свого твору у фонди бібліотек, перелік яких визначено Постановою Кабінету Міністрів України від 10 травня 2002 р. № 608 «Про порядок доставлення обов'язкових примірників документів». Стаття 8 ЗУ «Про обов'язковий примірник документів» може бути доповнена таким абзацом: «Виробники документів при передачі обов'язкового

безоплатного примірника видань укладають з бібліотеками авторський договір, у якому прописуються способи використання бібліотеками авторських творів». Можна прогнозувати, що такі внесення змін до ЗУ «Про обов'язковий примірник документів» приведе до позитивних змін. Адже частина авторських творів у такому випадку зможе бути виставлена на сайтах бібліотек, що знизить потребу в існуванні приватних нелегальних структур, які заробляють на незаконному продажу авторських творів користувачам мережі Інтернет. Укладання авторами з бібліотеками авторських договорів приведе до поповнення електронних фондів бібліотек, використання авторських творів у правовому полі, сприятиме ліквідації порушення авторського права, сприятиме введенню сучасної літератури в електронний науково-інформаційний простір, розширеному доступу широкого кола науковців і громадськості до сучасної літератури, становленню, розвитку, функціонуванню електронних бібліотек, налагодить систему отримання авторами винагороди.

Використані джерела

1. Електронний ресурс: <http://www.webmasterpoint.org/>.
2. Електронний ресурс: <http://tasstelecom.ru>.
3. Електронний ресурс: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/243-29322.html>.
4. Електронний ресурс: <http://podrobnosti.ua/>.

Список використаної літератури

1. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 р. – К., 2004. – 27 с.
2. Інтелектуальна власність у формуванні інноваційної економіки України: проблеми законодавчого забезпечення та державного регулювання (ефективність застосування законодавства України у сфері авторського права і суміжних прав : матеріали слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти / за заг. ред. В. І. Полохала ; авт.- упоряд. Г. О. Андросчук ; Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. – К. : Парлам. вид-во Верховної Ради України, 2010. – 383 с.
3. Кудрявцева С. П. Міжнародна інформація : навч. посіб. / С. П. Кудрявцева, В. В. Колос. – К. : Слово, 2005. – 400 с.
4. Захарова М. Защита индустрии культуры в цифровую эпоху: французский опыт [Электронный ресурс] / М. Захарова, М. Семина //

Частный корреспондент. – 2012. – 5.05. – Режим доступа: <http://www.chaskor.ru/>. – Загл. с экрана.

5. *Новикова О. А.* В сети замечена цензура / О. А. Новикова // Вечерние вести. – 2010. – № 085. – С. 3.

6. *Орлов Д.* Китайцы осваивают Интернет-цензуру / Д. Орлов // Интересная газета. – 2010. – № 10. – С. 15.